

Ateneus de plàstic

Hi ha soroll de màquines, però les portes són tancades. Moltes veïnes ho desconeixen, però l'antiga fàbrica de cintes de Gabriel Benet Campabadal, situada al barri barceloní de les Corts, s'ha remodelat per acollir un centre de fabricació digital impulsat per l'Àrea d'Hàbitat Urbà de l'Ajuntament de Barcelona. Convertir la ciutat en un referent Smart té un preu i el consistori ha decidit promoure l'emprenedoria i fer que els barris siguin més productius teixint una xarxa d'equipaments públics de 'nova generació'. Però, qui els ha demanat? Per què no es donen més recursos al veïnat per cobrir les necessitats del barri en lloc de crear nous equipaments?

Oriol Agulló
quadernsdillacruz@setmanaridirecta.cat

"Mai no se'n acudiria desallotjar un banc d'aliments, sona com un insult", responia l'alcalde de Barcelona, Xavier Trias. Eren les vuit del matí del 23 de desembre de 2013 i els mitjans es feien ressò que desenes de veïnes s'aplegaven per fer front –"encara que hi enviïn antiavalots o l'exèrcit", deien– al desallotjament del Banc Solidari d'Aliments de Ciutat Meridiana, al districte de Nou Barris. En dos articles per la DIRECTA, Antonio Alcántara descrivia com el coratge del veïnat i la campanya feta a través de les xarxes socials havien fet retrocedir el consistori, fet que havia suposat que Trias sortís del pas afirmant

Hi ha 207 centres de fabricació digital a 51 països distribuïts per tots els continents

"farem un trasllat pactat que ja sabem que es produirà". La disputa té el seu origen el 14 d'agost, quan l'Associació de Veïns i Veïnes de Ciutat Meridiana (AVVCM), conjuntament amb el col·lectiu 500x20 i l'Assemblea 15-M de Nou Barris, van ocupar l'edifici que havia d'acollir l'Ateneu de Fabricació Digital de Ciutat Meridiana (municipal) per distribuir menjar a 150 famílies. Manuel Cubero, de l'AVVCM, afirmava que l'acció volia denunciar, per un costat, les llargues cues als serveis socials i la situació d'emergència per abastir-se d'aliments del veïnat –el banc d'aliments més proper és a dos

quilòmetres de distància, al barri de Porta– i, per l'altre, reivindicar que "l'ajuntament substituís el centre de fabricació digital projectat per construir un centre de formació ocupacional", reclamat des de fa anys per l'entitat veïnal. Segons l'AVVCM, l'Ajuntament de Barcelona s'havia compromès a facilitar un altre local al barri perquè les veïnes continuessin fent el repartiment d'aliments fins que s'obris un local definitiu. El nou banc solidari, que té previst obrir les portes a l'inici de la primavera, serà gestionat per l'Ajuntament, la Fundació DISA –vinculada a Càritas– o la Creu Roja.

El maig de 2011, Xavier Trias i l'actual tercer tinent d'alcalde, Antoni Vives, van anunciar la creació d'una "xarxa de centres cívics de segona generació", és a dir, uns equipaments per a la fabricació i la investigació digitals. Els primers se situarien a les Corts i a Ciutat Meridiana i, de mica en mica, se n'anirien projectant a cada districte de la ciutat. L'episodi de Ciutat Meridiana va servir per obrir el debat sobre la necessitat de destinar recursos públics a la creació d'aquesta mena de centres que cap veïna no ha demanat, sobretot tenint en compte la quantitat de persones en risc d'exclusió social a la zona nord de nou barris.

Els laboratoris de fabricació digital

Seguint el camí iniciat pel Mobile World Congress, l'Ajuntament de Barcelona s'ha proposat convertir la ciutat en referent de l'impuls de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC). Ateneu de fabricació digital és el nom triat per anomenar la primera experiència pública de Fab Lab (de l'acrònim de l'anglès *fabrication laboratory*).

La fabricació digital permet el disseny i la producció d'objectes en tres dimensions

El concepte es va iniciar l'any 2001 al Center for Bits and Atoms (CBA) del Media Lab del Massachusetts Institute of Technology (MIT). Els primers Fab Lab emergeixen l'any 2002, amb l'objectiu d'impulsar un model productiu basat en la idea de produir localment tot tipus de recursos a partir de sistemes de fabricació avançats, compartint coneixement i recursos. Avui, hi ha 207 Fab Lab a 51 països, distribuïts per tots els continents. Barcelona va comptar amb el primer Fab Lab de l'Estat espanyol, creat el 2005 per l'Institut d'Arquitectura Avançada de Catalunya (IAAC), un organisme fundat –entre altres– per

Antoni Vives i dirigit durant anys per l'actual arquitecte en cap de l'Ajuntament de Barcelona, Vicent Gualart. Fa poc menys d'un any, es va instal·lar el segon laboratori a Valldaura, enmig del Parc de Collserola.

La fabricació en tres dimensions

La Fab Foundation defineix el Fab Lab com "una plataforma d'innovació ciutadana que permet generar dinàmiques d'emprenedoria a través de la fabricació d'objectes amb màquines controlades per ordinadors". "Biblioteques de tecnologia", així ho definia Meritxell M. Pauné a la revista de la

Primer taller sobre fabricació amb impressores de tres dimensions al centre de les Corts el novembre de 2013

Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona (FAVB) *La veu del carrer*. “Un lloc on anar a usar una màquina puntera que difícilment tindrem a casa –les impressores en tres dimensions més econòmiques del mercat, com Prusa o RepRap, costen al voltant de 400 euros–, però que la majoria sabrem utilitzar”, apuntava.

Es tracta d'individualitzar la fabricació per a la producció de prototips compartint dissenys i treballant en col·laboració, és a dir, treballant en codi obert i *copyleft*. Per Neil Gershenfeld, director del CBA del MIT, en un futur proper, la societat tindrà fabricadores personals. Així doncs, segons Gershenfeld, un Fab Lab representa “la mateixa transició que es va produir des dels computadors centrals dels anys seixanta i setanta del segle xx als ordinadors personals”. Però, com apunta el mateix director del CBA, “les implicacions encara seran més grans perquè estem personalitzant el nostre món físic”.

La xarxa d'ateneus de fabricació

Tot i que l'Ajuntament de Barcelona insisteix que, més enllà de la tecnologia i del disseny digital, els ateneus són una oportunitat de formació, d'integració i de cohesió social, el desconeixement és un fre per popularitzar aquests centres entre gran part de la població. Per introduir el veïnat als nous equipaments, el con-

sistori barceloní vol incorporar l'especificitat del territori on s'ubiquen, tot mantenint la coordinació entre els diferents ateneus. Per aquest motiu, es pretén dedicar l'ateneu de Ciutat Meridiana a la renovació urbana i la sostenibilitat energètica i el de les Corts, a promocionar la inclusió de persones amb diversitat funcional. El desplegament de la resta d'ateneus continua sent una incògnita, tot i que ja s'han iniciat converses per implementar projectes a Ciutat Vella, l'Eixample o Sant Martí.

La dinamització comunitària

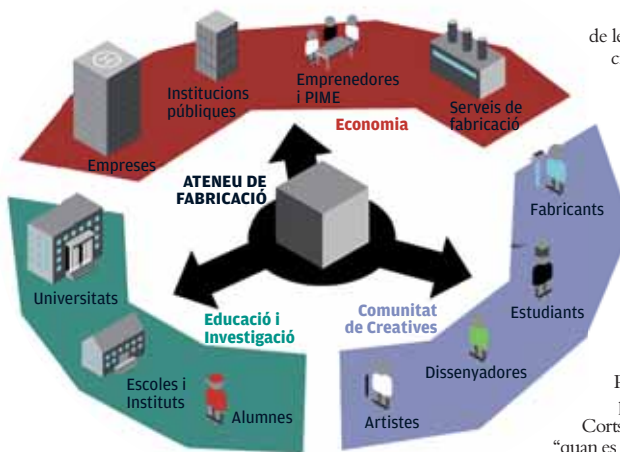
Amb tot, el mateix Alcántara, en un article pel portal *Educació Transformadora*, es preguntava si, en lloc de crear nous centres, no era més adequat reforçar les eines i els recursos per entitats socials dels barris, que, al cap i a la fi, són qui coneixen millor el territori on treballen. Per Alcántara, als centres socioculturals de gestió ciutadana, ja fa temps que es treballa sota el concepte de centre cívic de segona generació i es vincula a la cultura dels nous béns comuns. A més, apunta Alcántara, la transformació del dia a dia del veïnat, en casos com el de l'Ateneu Flor de Maig del Poblenou, Can Batlló de Sants, la Casa Invisible de Màlaga o el Pumarejo de Sevilla, es du a terme mitjançant el treball comunitari que s'hi fa diàriament.

Segons Jordi Reynes, tècnic municipal encarregat del desenvolupament dels ateneus de fabricació, “s'estan integrant persones i entitats involucrades socialment al barri per garantir la singularitat de cada territori i la viabilitat dels ateneus”. Així, cada ateneu de fabricació constitueix una mesa d'impuls, que es reuneix periòdicament per opinar i exposar els seus coneixements sobre els projectes que es duen a terme i per aportar idees o recursos per desenvolupar.

Després de les Corts i Ciutat Meridiana, s'aniria instal·lant un ateneu de fabricació digital a cada districte de la ciutat

A Ciutat Meridiana, la mesa, que busca fer interaccionar l'àmbit associatiu, acadèmic, empresarial i institucional, s'ha constituït a través del Centre Cruïlla, una plataforma d'educació social dedicada a millorar les condicions de vida del jovent en risc d'exclusió social, la Universitat d'Educació a Distància, el Consorci d'Educació de Barcelona, l'Escola de Disseny Deia, el Parc Tecnològic Barcelona Nord de Barcelona Activa i diversos departaments municipals.

Al districte de les Corts, l'aprovació de la mesura de govern *Les Corts un compromís vers la inclusió* ha dut a centrar els esforços del nou ateneu en l'atenció a persones amb diversitat funcional per crear noves aliances

de les Corts són: la fabricació d'estacions d'energia minieòlica, amb la implicació de l'empresa Navitas Paradigma, estudiants de l'Escola de disseny Elisava i alumnes del teclat *Bhoreal* del desenvolupador Alex Posada; o l'instrument *hang drum* del músic i dissenyador industrial Enrique Perotti. El requisit de tot projecte que es faci a les Corts, afirma Reynes, és que “quan es recuperin els diners, els creadors els hauran de tornar o hauran de fer un projecte per a l'equipament o pel barri”.

entre les 22 entitats especialitzades en inclusió del districte –com l'IPT Jeroni de Moragas, el Col·legi Paidéia, l'Associació Catalana d'Afectats de Fibromiàlgia o ACDS-Difusord– i facilitar l'accés laboral als diversos col·lectius amb diversitat funcional. Així, el centre vol fomentar la fabricació d'elements accessibles per a centres d'educació especial, centres ocupacionals i centres especials de treball per, segons Reynes, “generar coneixement pràctic perquè la gent l'assimili i l'utilitzi a la seva vida quotidiana”.

L'ateneu de fabricació digital de les Corts
168.000 euros és el pressupost d'engany per assegurar la implementació de l'equipament de les Corts. Prop d'un 50% es destina a salaris; un 20%, a maquinària i materials, i un 30%, a la dinamització d'activitats educatives, com la formació de professorat, les visites i els tallers de diversificació curricular per a escolars i el suport a projectes de creació. El centre obrirà les portes al públic a partir del 25 de febrer, després de gairebé mig any de treball amb grups d'interès. Per a Reynes, els ateneus de fabricació “han de ser una incubadora d'idees que permetin generar projectes d'emprenedoria a escala de barri”. Per a les veus crítiques, però, suposa “un objecte de luxe imposat des del consistori”. Amb tot, impulsar els ateneus de fabricació digital suposa desenvolupar programes educatius basats en la creació de grups d'interès o *slots*. En contraposició al DIY (*do it yourself*), impulsat en d'altres centres públics com el taller d'autoreparació *Millor que nou, reparat*, l'aprenentatge dels nous ateneus s'articula a través de la detecció de necessitats col·lectives, l'anomenat DIWO (*do it with others*). Aquesta fórmula possibilita que alguns dels projectes es pagui amb recursos propis i, en altres ocasions, calgui cercar línies de finançament a partir d'activitats comercials. Alguns dels projectes pilot als quals dona cabuda el nou espai

Per a les veus crítiques, els ateneus de fabricació digital són “un objecte de luxe imposat des del consistori”

En el transcurs del temps, els centres d'activitat científica i tecnològica s'han desplaçat seguint les direccions de migració de l'activitat comercial i industrial i, històricament, han constituït un monopoli virtual de les classes altes i benestants. La història segueix el seu curs, de la mateixa manera que, fa una mica més de cent anys, les greus insuficiències de l'acció pública van catalitzar el naixement del moviment ateneístic a tota l'Europa en vies d'industrialització –i Catalunya no n'era una excepció. Al segle XXI, els ateneus de fabricació digital i el moviment de Fab Lab fa retornar a l'ambigüitat plantejada per Pere Solà al llibre *Els ateneus obrers i la cultura popular a Catalunya*. Es tracta de cultura de o per als sectors obrers?

Extrud_Me

Elle Flâne

La Colònia ecoindustrial postcapitalista Calafou acollirà unes jornades, del 14 al 16 de febrer, per conèixer els diversos tipus de plàstics existents, saber com es poden reciclar i aprendre a dibuixar i a imprimir peces en tres dimensions. Extrud_Me comptarà amb la presència de 3Digital Cook –que explora tècniques d'impressió d'aliments– i el col·lectiu Unsystem.

•info: calafou.org